

שמעתא עמיקתא

גליון תקפ"ה | פרשת תצוה | תשפ"א | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר להשתמש בשבת בברי מים שיש בהם מערכות סינון

א. ברירת פסולת שהוא מגוף המשקה. ב. ברירה במים או שאר משקים צלולים. ג. איסטניס. ד. לסנן עבור אסטניס. ה. יש רק שינוי טעם ע"י הסינון. ו. טעם ההיתר דסינון מים עכורים / כלוך המצטבר בסנן הספוגי. ז. נתינת מים על שמרים / תליית משמרת בשבת. ח. המים מתכנסים יחד עם הפסולת.

פתיחה

מצויים בזמנינו סוגים שונים של מערכות סינון לטיהור מים המותקנות בצנרת הביתית, בברי מים וכדו'. מערכות סינון רגילות יש בהם מסנן מכני המסנן חלקיקי כלוך המצויים במי ברז. בין מערכות סינון ישנה מערכת הנקראת "אוסמוזה הפוכה", המורכבת משתיים - שלש כוסות גדולים שבתוכם יש מינים שונים של מסננים דרכם עוברים המים. בראשונה ישנו מסנן הנקרא סנן ספוגי "פוליפרופילן" שתפקידו להסיר לכלוך גס שבמים כגון חול וחלודה. בכוס השנייה יש מסנן בלוק פחם פעיל עטוף ברשת צפופה פנימית וחיצינית המנטרל חומרים אורגניים, כלור וטעמי לוואי, במסנן זה פעמים הפחם מתפורר בתוך הרשתות מה שיוצר ג"כ תערובת של פירורי פחם בתוך המים. יש מערכות המכילות גם מסנן מפחם נרגירי המתעריבים במים. מסנן פחם נרגירי מצוי בד"כ במכשירים המיועדים לאנשים הזקוקים לרמת סינון גבוהה מטעמי בריאות וכדו', ומסנן פחם דחוס מצוי בברי מים רגילים. הפחם המתערב משתכן בשעה תוסס ויוצאים דרך המסננת הנמצאת ביציאה מהמסנן, יש מערכות שבנוסף למסנני הנ"ל יש ממברנה המכילה כדוריות "סיליפוס" המטהרות את המים העוברים דרכה ומפחיתה את כמות האבנית שבהם. ויש לדון אם מותר להשתמש במערכות סינון בשבת כי ע"י ברירת החומרים המים טובים יותר לשתיה. ואף אם נימא שאין איסור בה"ג, אכתה יש לדון בזה כי לאחר שימוש ממושך במערכת אלו בסנן הספוגי מצטבר חול וחלודה אשר נעצר בסנן ומכלך את המים החדשים שנכנסים לתוך הספל שבו נמצא הספוג, ולפעמים אף שוהים שם עד שצורכים מים נוספים שאז מסתננים דרך הסננין עד שהמים נקיים לגמרי. וכמו כן יש לדון בזה מחמת הפחם המתערב במים במסנני פחם.

א. ברירת פסולת שהוא מגוף המשקה

איתא בשבת ק"ט ע"א אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולים לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש, אבל עכורין, לא. ועי"ש שהקשו ע"ז דתנן רשב"ג אומר טורד אדם חבית של יין, יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש, ותירצו שם בשם זעירי, דבין הגיתות שנו, ע"כ. ופרש"י טורד - מערבב. בין הגתות שנו - שכל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהם, הלכך אין כאן תיקון דבלאו הכי משתתי. משמרת - שמסננין בה שמרים. כיוון דמשתתי הכי - שראוי לשתותו כמו שהוא בלא סינון.

והמאירי (שם ד"ה נותן) כתב דמאחר ששתייתם ראויה בלא כך אין מעשיו כלום במקום שאין שם מלאכה.

והרמב"ם (שבת פ"ח ה"ח) כתב ד"ה נותן כ"ז שהוא תוסס טורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודרין, שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף א' הוא, וכן החרדל וכל כיוצא ב"ו. והר"ן (נ: ד"ה ואם היה) הביא פירוש רש"י וכתב דאי נמי כהרמב"ם. ומשמע מלשונו דלא פליגי בזה. **והטור** (ס"ה ש"ט) כתב דבשעת הגיתות שדרך לשתות היין עכור קצת יכול ליתנו עם שמרים במסנת. ויש נפ"מ בין הטעמים דרש"י שכתב הטעם דבזמן הגיתות לא חשיב ברירה כי רגילות העולם לשתותו כך אי"כ בזמן שהעולם מקפיד אסור, משא"כ להרמב"ם י"ל דאף כה"ג שרי, כי סוף סוף גוף א' הוא. ומ"מ להרמב"ם מותר רק בסודר ולא דמשמרת. **והשו"ע** (ס"ה ש"ט) פסק בדעה ראשונה כהר"ן דאף במשמרת שרי, ושוב הביא דעת הרמב"ם דין גתות כל זמן שהוא תוסס מותר לתתו בסודר. וכתב הט"ז (פ"ק ט"ז) בחומץ דג"כ דרכו להשתמש ממנו אפי' אם הוא עב, אין לאסור בסודר אי"כ הוא עב הרבה שאין ראוי כלל להשתמש בלא סינון. אלא דעי' במ"ב (ס"ק מג) שהביא כפירוש רש"י, אבל בה"ל (ד"ה ויין) הביא כפירוש הרמב"ם. ומשמע דס"ל כב' הטעמים להלכה. ועי"ש בה"ל שהביא דברי הט"ז אליבא דהרמב"ם. ועי' באול"צ (ח"ב פ"א אות ט) שכתב דכיון שכל דבר שראוי לאכילה אף בלא סינון מותר לסנון בשבת במסנת, מותר לסנן במסנת דייסה או חלב תינוקות שיש בהם גושים. אולם אם התינוק קטן ואינו יכול לאכול את הגושים בשום אופן, אין לסנון עבורו את הדייסה, ע"כ.

ב. ברירה במים או שאר משקים צלולים

ויעוי' בשבת דף קל"ט ע"ב דתנן דמסננין כיון היין בסודרין ובכפיפה מצרית. ופרש"י את היין - מפני הקמחים שקורים יינ"ש (מיני פטריות המופיעות ביין). בסודרין ובכפיפה מצרית - העשויה מצורי דקל. כפיפה - סל, ע"כ. ואמרו שם בגמ' אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולים לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש, אבל עכורין לא.

וכתב הרשב"א (ד"ה ומסננין) דהא דתנן דמסננין יין בסודרין פירוש יין עכור, דא"א לפרש שמרים דהא יין קתני, ואע"פ שעושה בשינוי (דהרי אינו מסנן במשמרת שהוא כלי המיועד לכך) כיון שהוא בורר גמור אסור, וכן א"א לומר יין צלול דא"א אפי' במשמרת שרי כזעירי, אע"כ ביין עכור מיירי, דכיון דאפשר למשמרת הכין אין כאן משום בורר כיון דמשני קצת ומסננין בסודרין שרי. והביאו המגיד משנה (פ"ח ה"ח) וכתב דבצלול אף במשמרת מותר. ומ"מ הא דשרי בעכור היינו באין בו שמרים כלל, דאם יש בו שמרים אפי' בסודרין וכפיפה היה אסור, ע"כ.

וכהרשב"א כתב הר"ן (שם ד"ה מותנין), ועי"ש (ד"ה ונמצא) שכתב דנמצא פסקן של דברים דין שהוא צלול דרובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל מותר לתת אותו אפי' לתוך המשמרת כדי שיהיה צלול ביותר, אבל יין שהוא עכור קצת ואפשר דמשתתי הכי, ומיהו רובייהו דאינשי לא שתוי ליה הכי, בסודרין וכפיפה שרי דאיכא שינוי, ובלבד שלא יעשה גומא ושלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח (שלא יהיה משום עשיית אהל), אבל לתוך המשמרת דליכא שינוי אסור ויין שהוא עכור לגמרי ולא משתתי הכי כלל אפי' בסודרין וכפיפה אסור, ע"כ. וכתב הב"י שכן נראה מדברי רש"י, עי"ש.

אבל הרמב"ם (פ"ח ה"ח) כתב דמסננין יין שאין בו שמרים או מים צלולים בסודרין ובכפיפה מצרית כדי שיהא צלול ביותר. וכתב הב"י (ס"ה ש"ט) דמשמע דס"ל דמשמרת כיון דמצי אתי בה לידי חיוב חטאת אפי' מים ויין צלולים אסור, ויין או מים שאין צלולים אפי' בסודרין אסור גזירה אטו משמרת, ומשמרת דזעירי ודרשב"ג לאו משמרת ממש קאמרי אלא מותר לשמרו קאמרי. אולם הט"ז (ט"ט) דחה פירוש הב"י וכתב דלדעת הרמב"ם הא דאמר זעירא נותן אדם יין צלול לתוך המשמרת היינו צלולים ביותר ואין בו כלל שמרים ואינו משמרו אלא בשביל קסמים או שום דבר שנפל לשם, בזה דבר מותר משמרת, ע"כ.

ועי' בטור (ס"ה ש"ט) שכתב דין או מים שהן צלולים יכול לסנון במשמרת ואין כאן משום בורר. וכתב הב"י (אותו ד"ה ויין) דשרי דוקא היכן דאין כאן תיקון כלל דכולהו אינשי שתוי ליה הכי, ואינו מסננו במשמרת אלא מפני קצת קסמין וקשין שבתוכו אי נמי כדי שיהא צלול יותר ודלא כהבנת הר"ן הנ"ל. ועי"ש שכתב דלרמב"ם אין היתר כלל לסנן במשמרת. **והשו"ע** (ס"ה ט"ז) סתם כהר"ן ושוב הביא דעת הרמב"ם. נמצא דס"ל לעיקר כהר"ן, וכ"כ הפמ"ג (א"ח ס"ק י"ב). וכ"כ הא"ז (אות ט) דהכי קיי"ל כי כן דעת רוב הפוסקים.

וכן המ"ב (ס"ק מג) כתב דהלכה כדעה א'. ועי"ש (ס"ק מד) שכתב דצלולים מקרי כל שראוי לשתות כך בלי סינון לרוב בני"א, ויש מחמירין (הב"ח) דדוקא כשכולם יכולים לשתות כך ואין מסננין אלא כדי שיהיו צלולים ביותר. ומ"מ כתב שם (ס"ק מב ושע"ח"צ שם) דטוב לחוש לרמב"ם כשהמים עכורים קצת, כי מצינו עוד ראשונים דס"ל כהרמב"ם, ע"כ. וכתב המ"א (ס"ס"ק י"ג) דכלים העשויים לברירה דינם כמשמרת הואיל ומיוחדים הם לכך. וכן פסק המ"ב (ס"ק מח).

ויצא ג' חילוקי דינים בזה: א' רובא לא קפדי כלל, רק משמר שיהא יותר צלול וכדו', שרי אפי' במשמרת. ואם המים עכורים קצת טוב לחוש למחמירים בזה. ב' רובא קפדי ואפשר לשתות ע"י הדחק, במשמרת אסור, בסודר מותר, היכא דליכא משום מלבן. ג' אין משתתי כלל, אף בסודר אסור. וכ"כ הפמ"ג (ס"ק נ) והגב"ל (על הט"ז ס"ק ו). ויצא שאין איסור ללון מים המסננים בברזים אף בכלי מיוחד לכל כי מים אלו ראוים לשתיה אף ללא סינון. ואף שמחמת הסינון טעם המים משתנה ומשתכר אכתי רובא דעלמא לא קפדי ע"ז כלל ושרי.

פניני הלכה

הנפטר ביום האם צריך להקפיד לקבורו קודם השקיעה

נצטוונו בתורה (דברים כ"א כ"ב-כ"ג) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו על עץ. לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא וכי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' וכו' נותן לך נחלה.

וכתב הרמב"ן (בפ"ה על התורה שם) ולא תטמא את אדמתך - על דעת רבותינו איננו טעם בלבד, בעבור שלא תטמא את אדמתך, שא"כ יהיה מותר בחוצה לארץ, אבל הוא לאו שני. והנה המלין התלוי או אפי' המת בארץ עובר בשני לאוין ועשה, ובחוצה לארץ בעשה ולא תעשה א'. ומן הלאו הזה קבר יהושע מלכי כנען ביומן.

ותנן (סנהדרין מו.) כל המלין את מתו עובר בלא תעשה, הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים אינו עובר עליו. **ובגמ'** (מ"ג) הלינו לכבודו לשמע עליו עיירות **פרש"י** לשון אסירה להספידו, להביא לו מקוננות, להביא לו ארון ותכריכים אינו עובר עליו. **ותניא** במס' שמחות (רי"ש פ"א) כל המלין את מיתו זה מנוולו, אם לחפור לו קבר או להביא לו תכריכין, או כדי שיבואו קרוביו מקום אחר, מלינו ואין בכך כלום.

וכן נפסק בטור (יו"ד סי' שני"ג) אסור להלין המת, ואם מלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים ומקוננות מותר. **ובשו"ע** (שם) הוסיף לדינא דברי הגמ' והברייתא - או כדי שיבואו קרובים או להשמיע עיירות.

מראשית הפס' דאמר י"ל תלין נבלתו על העץ", נר' בפשטות שיש איסור להלין המת בלילה. אולם מסופו דאמר "כי קבור תקברנו ביום ההוא" נראה דצריך לקבור ובאותו יום שנחרג, דהיינו קודם הלילה.

ואכן ברמב"ם במנין המצוות (עשה ר"א) כתב - שנצטוונו לקבור הרוגי ב"ד ביום שיהרגו, והוא אומר יתעלה כי קבור תקברנו ביום ההוא, ולשון הספרי כי קבור תקברנו מצוות עשה, וה"ה בשאר המתים, כלומר שייקבר כל מת מישראל ביום מותו. [אולם לגבי הל"ת סתם וכתב במנין המצוות (ל"ת ס"ו) הזהירו מעוהב התלוי ללון על עצו]. וגדולה מזו מבואר בדברי הרמב"ם ב"ה התורה הנוכרים לעיל דאיסור לאו זה הוא המצ"ע במת גוי, דהרי ביאר דמשה"ה קבר יהושע מלכי כנען ביומן.

איברא דמסתיות הטור והשו"ע שכתבו "אסור להלין את המת", נראה דכל האיסור דוקא במלינו בלילה. ומסתיות דברייהם נראה דאין עשה לקבור [עכ"פ סתם מת] קודם שקיעת החמה.

ומצינו ברדב"ן (תשובה ש"א) דנשאל על מה שמכו שימות המת בחצי היום ואין קובריהו אותו על חצי הלילה, היכא דאין בזה משום כבוד המת. והשיב דכל לינה האמורה בתורה אינה אלא כל הלילה, הלכך היא קרא דאין תלין נבלתו על העץ נמי אינו עובר בלאו עד שילינה כל הלילה עד הבוקר. ומ"מ מצות עשה לקבור כל הרוגי ב"ד ביום ההוא. דדוקא לגבי הרוגי ב"ד איכא לאו ועשה, אבל גבי מתו אין שם אלא לאו בלבד. וכן תמצא שלא הזכירו בתלמוד ולא בפוסקים אלא כל המלין מתו עובר בלאו, ולא הזכירו מצות עשה דלקבור ובאותו היום. ע"ש. והביא דבריו

בכנה"ג (שיירי כנה"ג סי' שני"ג). ואכתב יצ"ע מדברי הרמב"ם בספר המצוות. איברא דיעוי' ברמב"ם בה"ל סנהדרין (פ"טו י"ח) דכתב - ומצות עשה לקבור כל הרוגי ב"ד ביום הירגתו שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא. ולא הרוגי ב"ד בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה. הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו. ויש לדייק בלשון כהרדב"ן דהעשה הוי דוקא בהרוגי ב"ד, משא"כ הלאו. וכבר ציין הרדב"ו בדבריו לרמב"ם זה [אלא דזה ממש היפך דבריו בספר המצוות].

אולם בגינת הורדים (יו"ד כלה"ה סי' פ"ג) יצא לחלוק על הרדב"ו, והנהלה דמדי כשקיי"ח כי אסור הלנה. והוכיח דבריו מהספרי (פסיקא רכ"א) - לא תלין נבלתו על העץ וגו', לא תלין נבלתו על העץ מצוות ל"ת, כי קבור תקברנו ביום ההוא מצוות עשה, כיצד עושין לו ממתינים לו עד שחשיכה (י"ל סמוך לשקיעה, כמבואר בסנהדרין ובשו"ע מ"ו), ותלוי לו ומתירים אותו מיד, ואם לאו עובר בל"ת שנא' לא תלין נבלתו וכו'. ע"כ. דמוכח מיניה דמ"ע ול"ת שנתן גבול א', ומ"ע האמורה כאן היא לקבורו ביום ההוא עצמו קודם שקיעה, ומיד כשעבר על העשה הרי עובר נמי על הל"ת.

ג. איסטנים

אלא דמיס לעיין במי שאסטניס וולא סינון נמנע לחלוטין משתיית האם אסור לו לסננס, דהרי לרובא דעלמא המיס ראויים. ועיי' **בפמ"ג** (סיי שיש מייז סייק) שכת' דלאיסטניס ווא"א למשתי הכי, אפשר אף דרובא לא קפדי כלל לא אמרינן בטלה דעתו, ולדידיה אסור, וצ"ע, ע"כ. **והגינת ורדים** (אוי"ח כ"ג סעי יג) נקט דקפידא מחמת איסטנסיות חשיב קפידא. **והבה"ל** (על סעי י"ד הו"א) הביא דברי **הפמ"ג** דאפשר דבכה"ג הוי בורר (והשמיט העי'ע). וכן פסקו **הגריש"א זצ"ל בקובץ תשובות** (עם). ו**באיל משולש** (פ"ו הגה נא) כת' **לפנן הגריש"א והגרנ"ג זצ"ל** דבכה"ג אין איסור אלא מדרבנן. ועיי' בסמוך מש"כ בענין ברירה שאינה ניכרת.

ד. לפנן עבור אפטנים

ועיי' **במהרי"ם שיק** (אוי"ח סי' קלד ד"ה ומכל) שכת' דמי שאינו נוהר לשתות בלא סינון רשאי לסנן עבור מי שנוהר שלא לשתות מים שאינם מסוננים, כשם שרשאי לסנן לעצמו בכה"ג, דהרי חזי' לוי בלא סינון ולא גרע מהאי דסי' שיי"ט סעי' י', ואפי' אם מצוה לו מי שנוהר לסנן אין אני יודע בו איסור משום אמירה דהוי שבות דהרי קיי"ל בסי' רס"א סעי' א' ו**במ"א** (שם סייק ז) דרשאי לומר בכה"ג היכא דמותר לאחרנא כעין האי דאינה מיכל אכלו, אפי"ה לא סמכתי לעשות מעשה בזה, ע"כ. והובא **בשש"כ** (פ"ג הגה קסו). ולפי דבריו י"ל דמי שאינו אסטניס רשאי לסננן עבור אסטניס.

ה. יש רק שינוי טעם עיי' הסינון / ברירה שאינה ניכרת לעין

והנה מהסוגיא הני"ל משמע דעד כאן לא פליגי הראשונים אלא היכן שיש פסולת במשקה, האם אזולינן בתר רוב דמשתתי הכי לא (או קיי"ל לקולא), אבל היכן שאין פסולת כלל אלא מסנן מרכיבים שבמים שאינן נראים לעין ועיי"ז משפריס איכות וטעם המים י"ל דלכו"ע אין כאן ברירה כלל, דלא גרע מגוף א' דשרי לכל הדעות כני"ל וכמו שנבאר עוד להלן, ואף למי שהוא איסטניס נר' דאין כאן ברירה כי היכן דאין פסולת ניכר אלא כאן תיקון וק"ו בכה"ג שהפסולת אינו נר' לעין אדם כלל, וזה עדיף מהא דאינא לא קפיד, ומאידך בענין ברירה אוכל מאוכל אף שכל א' ראוי לכל העולם אלא שענתה אינו רוצה לאכול א' מהם קיי"ל וכבואר דהיכן שאין כאן הפרדה ניכרת אין כאן בורר והי"ה כן שהפסולת אינו נראה לעין. ובדרך זה מציינו בסי' שיי"ט סעי' י"ד ו**במ"א** (סי"ק טו) דהיכן שהפסולת אינו ניכר אין משום בורר. ובדרך נקט **הגרש"א זצ"ל** (ושלחו שלמה סיי שיש סיי"ק כג) דכל שלא ניכר הברירה שרי. וכן פסק **הגרנ"ק זצ"ל** (ארחות שבת פ"ג הגה לח) דאין משום בורר משום שהפסולת אינה ניכרת במים. וכן מצאתי **בשש"כ** (פ"ג הגה טו והגה קפא) בשם **החזו"א**. וכן פסק **בקובץ תשובות** (ח"א סי' לו). ולפיי"ז י"ל דאף לאיסטניס שרי בכה"ג.

ו. לענין היתיר דסינון מים עכורים / ללכוד המצטבר בסנן הספוגי

ויש טעם בטעם היתיר לבורר מים כשע"פ רובא דאינשי לא קפיד, אפס, האם הטעם בזה כי כך **זרכם של המיס להיות מעורב בהם פסולת** וחשיב כגוף א' וכדרכו של **הרמב"ם** דלעיל ועל כן אין כאן תיקון עיי' הוצאת הקיסמים או דלמא משום שהמים ראויים לשתיה כמות שהם והפסולת אינו חשוב ועל כן אין כאן תיקון, ונפ"מ בזה בפסולת שאין דרכו להיות מעורב במים ואעפ"כ עכ"פ רוב בני"א שותים או משתמשים הכי, דאם נימא כהצד השני אין משום בורר משא"כ לפי צד הראשון.

ויעוי' **בט"ז** בס"ק י' שכת' שאם נפל "שום דבר" למים וכדו' מותר לסננא אף במשמרת אפי' **הרמב"ם**, משמע שאף דברים שאין הדרך להצטא במים אין בהם משום בורר כיון דמשתתי הכי, וכהצד השני שכתבנו לעיל. ותעד **שהרמב"ם** כת' סברא של גוף א' רק בענין יין בזמן הגותול ולא בהני"ל, ועיי"כ כי אף מה שאין הדרך ליפול אם נפל לא חשיב פסולת כיון שהמים סוף סוף ראויים למה שמיועדים לרוב או לכל בני"א ועיי"כ אין כאן תיקון. [ומש"כ **הט"ז** (סי"ק יג) בענין זבוב שנפל למשקה דיש בו משום בורר היינו כי מחמת המאיסות רוב העולם נמנעים מלשתות כך, משא"כ בקיסמין שלא נמנעין מחמתם מלשתות את המשקה]. מעתה אתי שפיר מה שלכאפי קשה על דין זה דמאי שנא הכא דאם אינו רוצה את הקיסמים מ"מ לא חשיב בורר כשע"פ רובא דאינשי לא קפיד, ומאידך בענין ברירה אוכל מאוכל אף שכל א' ראוי לכל העולם אלא שענתה אינו רוצה לאכול א' מהם קיי"ל ובעי' א' דחשיב תיקון. ועיי"פ הני"ל נראה דמשקה כיון שראוי לשתיה על אף הקיסמין ממילא אין כאן פסולת אלא אוכל בלבד דהפסולת בטל למאכל והוי דבר א', דהרי דנים על המיס גופא האם אע"פ שיש בהם פסולת ראויה לשתיה ועל הצד שהם ראויה ומשתתי הכי אין כאן תיקון, משא"כ באוכל מאוכל דיש כאן ב' מאכלים שכל א' חשוב לעצמו ועיי"כ אין זה בכלל מאכל א' אלא שנים נפרדים ויש כאן "תערובת" וממילא בזמן שמקפיד על א' מהם יש פסולת ואוכל ויש כאן תיקון.

שו"ר **באגלי טל** (בורר סעי' ד ומרקד ס"ל ז) שכת' לחלק מהא דשני מינים, דשאני יין שהשמרים מעורבים עם היין יפה והכל גוף א' שראוי להתנות לא חשיב פסולת כלל. והגר"ש **האול"צ** (שש"כ פ"ג הגה קעט) נקט דהטעם בזה כי קיסמים דקים אינם חשובים לעצמם כלל ולכן כל שרוב בני"א שותים היין עם הקיסמין הרי הם בטלים, אבל שני מינים שכל אחד חשיב לעצמו יש משום בורר אע"פ דמתאכלי הכי. וזה כדרכינו הני"ל. ובדרך זה נקטו **האול"צ** (ח"ב פל"א הגה י"ד ה"א אבל) ו**הגרנ"ק זצ"ל** (חוט שני ח"ב ע"ג צ"ד ד"ה והא). ולפיי"ז היכן שיש קצת ללכוד שאינו רגיל להיות במים כגון מחמת הסנן ספוגי וכדו', אם משתתי הכי, אין בו משום בורר. מיהו היכן שלולי הסינון אנשים ימנעו מלשתותם אסור לסננס. אלא שבנ"ד שמא קיל טפי וכמו שנבאר.

ז. נתינת מים על שמרים / התנתק מסננת כבדרים

נתן **בשבת** (ק"לט): ונותנין מים על גב השמרים בשביל שיצולו. ופרש"י נותנין מים - בשבת, על גבי שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום. כדי שיצולו - שיהו צלולין לזוב. וכן **הרי"ף** (נז' ברי"ף) ו**הרמב"ם** (פי"ח הי"ד) הביאו דנותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצולו. וכן פסק **השו"ע** (סעי' ט) דאם נתן בה שמרים מעריש, מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב. וביאר **הלבוש** (עם) דיכול ליתן עליהם מים בשבת כדי שיחזרו צלולין מן הקמחים ויזוב היין שבהם, שאין בנתינת מים משום בורר, שהמים צלולין הם ואין בהם דבר שצריכין לבורר מהם כו', **שאין בבורר משום מלאכה אלא בדבר שרוצה לתקן אותו לאכילה או לשתות עיי' ברירה זו**, וכאן אין בו תיקון לשתיה דבלאו הכי יכלוין לשתות, ע"כ. ו**הרע"ב** (שם פ"כ מ"ב ד"ה נותנים) פירש שענושה כן כדי שיזוב יינם. ועיי' **בפמ"ג** (מ"ז סייק ז) שכת' שמשמע **מהרע"ב** הני"ל שיש בשמרים יין ואי"א להם לזוב מחמת שהם עבים ביותר, ונותן מים כדי שיזובו המים עם היין. ועיי"יש שהקשה עיי"ז דהוה גורם לבורר, ויישב דאפשר דמשום קושיא זו פירש **הלבוש** (אות ט) באופן אחר והיינו דרוצה בשמרים שלא יהיו עם קמחים (דרך הוא בשמרים בלי יין מעלין קמחים), וכה"ג לאו בורר הוא דהוי פסולת מפסולת, ע"כ. וכשקושיית **הפמ"ג** האג"ט (מרקד סיי"ח). ועיי' **בשביבת השבת** (מרקד אות כג) מה שתמה על תירוצו של **הפמ"ג**. אולם **המ"ב** (סי"ק ל) כת' **כהרע"ב**, וכן דהטעם שאין איסור בנתינת מים כי השבת הם ואין בהם דבר שצריך לבורר מהם. אלא דאכתי צ"ע אמאי אין כאן ברירה בהפרדת היין בשמרים, וכקושיית **הפמ"ג**. וי"ל דהוצאת יין מהשמרים לא חשיב בורר מחמת שמיד מתערב היין במים והוא נותן טעם במים ומיד טפל אליו, וחשיב כחלמון הבא לתת חזותא בחרדל דמיד טפל הוא לחרדל, עיי' **בה"ל** (סיי שיש על סעי' ג ד"ה היו לפניו וכו'), והי"ה כאן.

ועיי' **בחזו"א** (סיי נג ד"ה ואפי') שיצא להתיר עיי"פ זה שימוש במסנן והמותקן בברו אפי' כשכבר נתקבץ הרבה בו חול כיון דהמים הנקלחין עיי' האדם בפיחתו הברזא הם מים צלולים אע"ג שאח"כ הם מתערבים עם החול וחוזרין ומסתננים אין זה מלאכה בורר, ואפשר שאין החול מתערב כלל עם המים אלא החול נכבש ועומד במקומו ואינו מתערב, ע"כ.

ה. המים מתכנסים יחד עם הפסולת

אלא דצ"ע האם בני"ד שייך היתר זה כי המים לפעמים אינם נפרדים מהפסולת בכח אחד אלא נכנסים ומתערבים עם הפחם או עם הפסולת "ושהמים" במקום עד שימוש הבא הגורם זרימה חדשה של מים.

ונראה דאף בכה"ג שרי כי י"ל דהטעם שאין משום בורר בהא דשמרים דלעיל אע"פ שהמים והשמרים מתערבים יחד אפי' לימן אורך מחמת ריבוי השמרים, דבכה"ג אין עירוב המים והשמרים בכלל "תערובת" משום שהעירוב הוא רק חלק מתהליך ואין התערובת מתקיימת אלא היא ארעית ועומדת להיפרד. והי"ה בני"ד כי העירוב אינו אלא ארעי וחלק מתהליך טיהור המים. ועוד י"ל דבני"ד חשיב פס"ר דלא איכפת ליה כי אין לו ענין בהוצאת מים המעורבים בפסולת אלא במים החדשים שעוברים דרכו בשעת פתיחת הברז. והיכן שיש חשש רק משום תערובת בסנן הספוגי, י"ל דהוי ספק פס"ר כי אין המשתמש יודע אם מחמת השימוש הספוג מלכלך את המים כי הדבר תלוי בכמות השימוש של כל אוי"א. ועיין. (ולפי יסוד הני"ל נר' דאין משום בורר בהוצאת שקית תה אף כשמתטפטפת וניחא ליה בזה, כי דמי להא דנתינת מים על השמרים דשרי כי בכה"ג אינו חשיב תערובת כי המים באים רק להוציא את טעם התה ואינו חשיב תערובת, ועיי' **בשש"כ** (פ"ג אות סד) (ד"ק).

מ. סקנא רדינא

א' אין איסור לסנן מים המצויים בברזים וכדו' אפי' בכלל מיוחד לכך ואף כשמחמת הסינון טעם המים משתנה ומשתפר כי הם ראויים ללא הסינון. ב' מי שהוא אסטניס וולא סינון נמנע לחלוטין משתיית המים, אסור לו לסננס, אע"פ דלרובא דעלמא המיס ראויים, אלא שאם הסינון מחומרים שלא ניכרים לעין כלל שרי אף לאסטניס כי אין זה בכלל ברירה. ואף היכן דאסור לאסטניס לבורר יש מצדדים להתיר לאחרים לסנן ועבור. ג' מערכת סינון הנקראת "אוסמוזה התפוכה" המצויה בברי מים וכדו', שהמים מתערבים תוך המערכת הסינון עם לכלוך או פחם ושוב מסתננים (עיי' בפתיחת המאמר), יש שאסרו שימושו בשבת ויש שהתירו, ונראה עיקר כהמתירים.

והברכ"י (וי"ד סי' שני"א) הביא דברי שנייה, וסתה ולא הכריע ביניהם. אולם **במהז"ב** ציין לדבריו באוי"ח סי תקכ"ו, ושם כתב דאין ראייה ברורה מן הספרי דלא כהרדב"ז, די"ל דהכי פי' אם לא עשה כן שקברו ביום ההוא אלא הלינו עובר בלי"ת. וכמו שר' מהרמב"ם בה"ל סנהדרין (פס"ו הי"ח) דכתב ואם לן עוברים עליו בלי"ת, וכן סיים שם אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה, דמשמע דוקא לן בסתם לינה שהוא כל הלילה עובר בלי"ת. ופטט לשון הרמב"ם נראה כהרדב"ז.

ובאמת **בספרי** לפנינו איתא נ"א יואם לך", במקום "יואם לאר", וגי' זו מתיישבת היטב עם מ"ש הברכ"י לבאר בדברי הספרי כמשמעות הרמב"ם.

אולם **המג"א** או"ח סי' ע"ב (סי"ק ב) על המו"ע דאין מוציאין את המת סמוך לק"ש, דכתב - מו"מ נראה דיש להקל בשל ערבות, כמ"ש תלמידי ר' יונה (א"א) דאם לא יקברנו היום יעבור על בל תלך. וכת' שם **הרע"ק"א** דאפשר דבדקדוק כתב כן, דאף אם יקברנו בלילה עובר בבל תלוי במה דמלין מקצת הלילה. וציין לדברי הגינת ורדים דחלק על הרדב"ז.

ובמשנ"ב (סי"ק ו) כת' נמי, דאע"ג דמסתימת לשון השו"ע משמע דכן הדין בקי"ש של ערבית, לדינא הסכימו האחרונים להקל בשל ערבית, לפי שאם לא יקברנו היום יעבור על לא תלך, ואף שיוכל בלילה לקוברו אחר שיקרא קרי"ש ויתפלל, עכ"פ יעבור על מ"ש כי קבור וגוי אם לא יקברנו קודם שקה"ח.

אלא דמסתמיה השו"ע דלא חילק בין קי"ש של שחרית לקי"ש של ערבית מהאי טעמא, אע"ג דנחית לחלק בזה בב"י מטעם אחר, יש מקום להוכיח כדברי הרדב"ז, דליכא עשה בסתם מת, וכסתימות השו"ע ביו"ד דלא הזכיר אלא לאו דבל תלך.

ויעוי' **בהמ"א** (מצבת משה סיי"ב) דכת' דאם מת קודם שקעה"ח ומלינים עד הלילה, אפי' קוברים בלילה, עוברים עכ"פ על עשה כי קבור וכו'. ו**אפשר** דגם עוברים על בל תלך מלבד העשה, דדוקא בשכר שכיר דכתיב לא תלך וכו' עד הבוקר, וכן לא ילך חלב חגי עד הבוקר, ולכן זמנו כל הלילה, אבל הכא דלא כתיב עד בוקר **כל שעה ושעה בלילה עובר עליו**, ומחוייבים הגבאים להשגיח עיי"ז ואז שכרם מן השמים. עכ"ל.

ויעוי' **בשבת הלוי** (ח"ד יו"ד סי' קנ"ד א) דהביא עוד כמה פוסקים דמשמע דבריהם דאף בסתם מת איכא מצוות עשה לקוברו ביומו. וסיים דמנהג העולם שלא להקפיד כ"כ על קבורת יום אלא על לינת לילה, אבל היות ששטות חז"ל והראשונים מראה כדת המחמירים ראוי לחוש לזה בספק איסור תורה, אם לא שמשעה כבדוד, דדינו כמו מלינו לכבודו.

העולה לדינא - במקום האפשר ראוי להשתדל לקבור המת ביום פטירתו קודם שקיעת החמה, אלא אם כן משחים הקבורה לצורכו של מת, או לצורך הגעת קרוביו. מפני דיש פוסקים הסוברים דאם משהה הקבורה אחר שקיעה החמה עובר בעשה. ומנהג העולם להקל דברו ויש להם על מה לסמוך.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענינים שונים בעבודת השם

והנה בלימוד המוסר יש שני אופנים וצריכים שניהם, אך בזמנים מיוחדים. אופן אחד הוא לימוד המוסר בהתפעלות וזה לחזור על כל מילה ומילה אפילו כמה פעמים ועל כל מאמר ומאמר עד שיתרגש הלב ויתעורר להדברים אשר הוא מוציא מפיו. וזה מה שכתב הגרי"ס במכתב ה' "בהשכל ודעת, בלב נכון, ובשפתיים ודולקות, ולחזור מאמרי חז"ל בהלכותים לב האדם, איש איש די מחסורו אשר יחסר לו".

ויש אופן שני וגם הוא נצרך, ללמוד הרבה ספרי מוסר לידע אותם ולהיות בקי בהם ועל זה צריך זמן מיוחד, לא בזמן לימוד המוסר בשיבוע, שאז הוא הזמן ללמוד בהתפעלות בקול רם שפתים דולקות, כמו שכתב הגרי"ס זצ"ל. וכמו בלימוד הגמי' שכל זמן שהבחור עוד צעיר לימים צריכים ללמד אותו להגין שיהיה למדן בעל הבנה בתורה, אבל אסור להזניח ח את לימוד הבקיאות לאחר שמתבגר, כי הלא צריך לידע את השי"ש ואם לא בשיבה מתי יספיק, כן במוסר צריך שני אופנים, צריך לחזור הרבה פעמים עד שידע את כל שער הביטחון וכו', וגם צריך ללמוד המוסר בהתפעלות, וכני"ל לרכך את הלב. (הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, לב אליהו ח"ב, עמי קס"א)

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה" לשמיעת השעורים בטל. 073-371-8708

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמענתא עמיקתא – לרפו"ש של הנה בת צירל תחי' בתושח"י** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052